

Lund, Karen: Lærer alle dansk på samme måde? En længdeundersøgelse af voksnes tilegnelse af dansk som andetsprog.

Herning: Special-pædagogisk forlag, 1997. - 414 sider

ISBN 8773994545

Revideret udgave af ph.d.-afhandling, Københavns Universitet

If I had a hammer...!

Om den strukturalistiske formalismes sejlivethed

„Give a small boy a hammer and he will find that everything he encounters needs pounding.“ McLaughlin 1987 - citeret i Karen Lund 1997, s. 316.

Den nye læreruddannelses grundbog i andetsprogstilegnelse er på gaden!

I sin bog, *Lærer alle dansk på samme måde?*, giver Karen Lund dels en grundig indføring i sprogstilegnelsesteorier, dels et velunderbygget bud på et længe tiltrængt paradigmeskift i tilegnelsesforskningen, og hun kommer i den forbindelse ind på de pædagogiske implikationer som et (revurderet) funktionelt sprogsyn nødvendigvis må have for enhver undervisning der påberåber sig at være kommunikativt orienteret.

Til trods for at et kommunikativt sprogsyn har præget debatten - og på godt og ondt vel også praksis - lige siden lanceringen af begrebet i begyndelsen af 70'erne, så har det været så som så med at aflægge sig den strukturalistiske tilgang, i hvert fald inden for

den forskning der op igennem firserne har beskæftiget sig med andetsprogstilegnelse.

Det har bevirket at tilegnelsesforskningen i sin reaktion mod behaviorismen og kontrastivhypotesen på det nærmeste har opereret inden for et paradigme hvor hverken input, modersmål eller læreren spiller nogen væsentlig rolle. Hvad disse teoretikere har fokuseret på er såkaldt naturlige tilegnelsessekvenser. Med teorier som identitetshypotesen og hypotesen om naturlige tilegnelsessekvenser opfattes sproglig udvikling på L2 som i alt væsentligt lig med udviklingen af L1, en udvikling der i øvrigt forløber i universelle udviklingstrin styret af en medfødt, autonomt fungerende grammatisk tilegnelsesorden (i terminologien kaldet LAD).

Sproglig udvikling sættes lig med udvikling af strukturel kompetence, og tilegnelsesforskningen er karakteristisk ved at undersøge intersprog for tegn

på hvad de kalder grammatikalisering. Man foretager således strukturelle analyser af især morfo-syntaktiske træk ved forskellige læreres intersprog. Man afsøger intersproget for belæg for at der faktisk er tale om at f.eks. inversion i ja/nej-spørgsmål tilegnes tidligere end i hv-spørgsmål - stadier der må være tilbagelagt før inversionen tilegnes i fremsættende ytringer.

Karen Lund re-analyserer de undersøgelser af intersprog hvis resultater med hensyn til inversion og negation antages at repræ-

sentere de mest utvetydige tegn på en universel tilegnelsesproces og sammenholder sine resultater herfra med analyser af sin egen længdeundersøgelse med dansk som målsprog. Karen Lund argumenterer overbevisende for den konklusion at hypotesen om strukturelle sekvenser styret af en autonom kognitiv anordning ikke holder. Og det er spændende læsning, både når Karen Lund således diskuterer de toneangivende teorier på disses egne præmisser (re-analysen), og når hun ud fra et overordnet videnskabsteoretisk standpunkt svinger den popperske pisk over deres metoder og påviser det uholdbare i næsten udelukkende at gøre brug af empirien til at verificere egne teorier.

Karen Lund efterlyser endvidere en større tværfaglighed idet hun bl.a. tilskriver tilegnelsesforskningens mangler det faktum at den hovedsagelig er blevet udført af lingvister, som har deres primære fokus på tilegnelsen af sprogets udtryksside, mens sprogets

indholdsside har været ladet ude af betragtning og overladt til psykologer uden så stor lingvistisk indsigt at der ad denne vej har kunnet skabes fornyelse. Med kognitionsforskningen er der imidlertid åbnet op for en tilegnelsesforskning der beskæftiger sig med samspillet mellem udtryk og indhold.

Som alternativ til de universalgrammatisk orienterede tilegnelsesteorier hvis forskning afsøger lærersprog for tegn på grammatikalisering, slår Karen Lund til lyd for et sprogvidenskab-

beligt grundsyn der tager udgangspunkt i sproget som middel til kommunikation og interaktion. Nye sproglige størrelser lader sig tilegne såfremt læreren er i stand til at tilskrive dem en funktion. Der bliver således tale om funktionstilskrivning på tværs af den traditionelle opsplitning mellem sprogets form- og indholdsside.

Den strukturelle grammatik må ikke have patent på at beskrive systemet i det sproglige udtryk. Opsplitningen i indhold (leksistilegnelse) på den ene side og struktur (grammatik) på den anden side fastholder lærersprogsanalyser i beskrivelser der ikke giver os større indsigt i andet end netop grammatikalisering. Hvad der kan være udmærket til at beskrive lærersprog som produkter, men det giver os ingen indsigt i de kognitive processer der ligger bag produktet.

Helt i tråd med det kommunikative sprogsyn sandsynliggør Karen Lund

Om forvisningen af „besværlige“ fænomener til konstrukter som 'den variable dimension' (side 2)

på grundlag af sine analyser således at det er de sproglige udtryks semantiske og pragmatiske funktioner der driver tilegnelsen. Det første en typisk lærer spørger sig selv om er formentlig ikke: Hvornår laver man inversion på dansk? Men snarere om hvordan man laver spørgsmål. Man tager således afsæt i et kommunikativt behov for at udtrykke en given funktion. Med denne funktionelle tilgang bliver det straks anderledes interessant at læse om tilegnelsesrækkefølger. Hvor sekvensteoretikere f.eks. opstiller snurrige post-hoc hypoteser til forklaring af fænomener der ikke underbygger deres teorier (individuel variation, periferi-fænomener, universelt defineret markerethed / umarkerethed m.v.) byder den kognitivt orienterede funktionelle tilgang på forklaringer på velkendte lærersprogsfænomener som de fleste undervisere formentlig vil finde både plausible og pædagogisk frugtbare.

Når inversion i fremsættende ytringer tilegnes så forholdvis sent - og for mange vedkommende aldrig - kan det meget vel skyldes den for læreren uklare semantisk / pragmatiske funktion af dette syntaktiske fænomen. De hollandske informanter i Karen Lunds egen længdeundersøgelse tilegner sig også først sent inversion i fremsættende ytringer til trods for at de er bekendte med inversion i deklarativer fra deres modersmål.

De UG-baserede sekvensforskere undersøger tilstedeværelsen i lærersproget

af den forholdsvis abstrakte størrelse inversion, mens forskere med et funktionelt tilegnelsessyn undersøger lærersprog for både tilstedeværelse og fravær af fænomenet for derefter at opstille hypoteser for hvad det er for en indholdstilskrivning der har foranlediget læreren til at anvende et givent strukturelt træk. De strukturalistisk orienterede sekvensforskere er tilbøjelige til at tolke forekomsten af f.eks. inversion i påkrævede sammenhænge som tegn på tilegnelse. Men hermed risikerer de at overse forekomsten af det samme fænomen i sammenhænge hvor det ikke hører hjemme, som når lærere f.eks. siger: „Når kommer han hjem“.

*„Hvorfor det lige er det stakkels kopula der rammes af psykiske problemer, og ikke en fræk inversion, står hen i det uvisse.“
(s. 248)*

Med Karen Lunds kritik af sprogtilegnelsesforskningen gennem de

sidste 40-50 år og hendes bud på en - langt bredere end hidtil set - funktionel sprogilegnelseshypotese, har vi fået en gedigen fremstilling på dansk af centrale problemstillinger i sprogilegnelsesforskningen. Vi er langt om længe på vej ud over sætningsplanet, og den fremmed- og andetsprogs pædagogiske debat har fået et solidt fundament at arbejde videre på. Ikke mindst i den fagligt / pædagogiske udvikling af dansk som andetsprog tegner der sig spændende perspektiver i retning af faglige discipliner som tværkulturel kommunikation og kontrastiv retorik.

Anette Hagel-Sørensen